

О.М. Волуйко
провідний науковий співробітник відділення
методичного забезпечення освітнього процесу,
Національна академія внутрішніх справ

Готовність до інноваційної діяльності та діяльнісна рефлексія поліцейських

У статті розглядається теоретичний аналіз останніх досліджень готовності до інноваційної діяльності. Аналізуються основні теоретичні підходи відносно поняття діяльнісна рефлексія, готовності до інноваційної діяльності, її показники та характеристики. Зазначено, що готовність до інноваційної правоохоронної діяльності — особливий особистісний стан, який передбачає наявність у поліцейського мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення професійних цілей, здатності до рефлексії. Досліджено рефлексію в структурі діяльності, тобто проаналізовано рефлексію як процес, включений у діяльність.

Ключові слова: готовність до інноваційної діяльності, діяльнісна рефлексія, інноваційна компетентність, поліцейський.

О.Н. Волуйко
ведучий научний співробітник відділення
методического обеспечения образовательного процесса,
Национальная академия внутренних дел

Готовность к инновационной деятельности и деятельностьная рефлексия полицейских

В статье проведен теоретический анализ последних исследований готовности к инновационной деятельности. Анализируются основные теоретические подходы к трактовке понятий деятельностьная рефлексия и готовность к инновационной деятельности. Отмечено, что готовность к инновационной правоохранительной деятельности — особое личностное состояние, предполагающее наличие у полицейского определенного мотивационно-ценностного отношения к профессиональной деятельности, владение эффективными способами и средствами достижения профессиональных целей, способности к рефлексии. Рефлексия исследована в структуре деятельности, то есть рассмотрена как процесс, включенный в деятельность.

Ключевые слова: готовность к инновационной деятельности, деятельностьная рефлексия, инновационная компетентность, полицейский.

O. Voluiko
Leading researcher, Department
of Methodological Support to the Educational Process,
National Academy of Internal Affairs

Readiness for innovative activity and activity reflection of the police

The article deals with the theoretical analysis of recent studies of readiness for innovation activity. The main theoretical approaches concerning the concept of activity reflection, readiness for innovative activity, its indicators and characteristics are analyzed. It is noted that readiness for innovative

law enforcement activity is a special personality condition, which presupposes the presence of a police motivational-valuable attitude towards professional activity, possession of effective ways and means of achieving professional goals, and the ability to reflect. The reflection in the structure of activity is investigated, that is, reflection is analyzed as a process included in the activity.

Key words: *readiness for innovative activity, activity reflection, innovative competence, police officer.*

Постановка проблеми

Актуальність зазначеної проблеми за сучасних умов державотворення зумовлена помітним поворотом до людини у зв'язку з новими реаліями буття об'єктивною потребою в переході до нової системи суспільних відносин. Кожне оновлення суспільства, а тим більше його радикальна перебудова – суперечливий, складний і тривалий процес, пов'язаний з пошуком нових шляхів, засобів здійснення перетворень в усіх сферах життєдіяльності людей, що зумовлює необхідність творчої участі в цьому процесі всіх членів суспільства. Значною мірою кінцевий успіх реформ визначають суто психологічні чинники: здатність працівників подолати власну інерцію і навчитися працювати в нових умовах; ефективність спроб створити «нового фахівця» із заданими моральними характеристиками й при цьому не втратити рівень професійної досконалості тощо. В таких умовах формування певних характеристик у поліцейського у процесі професійної підготовки, в тому числі формування здатності до інноваційної діяльності, набувають особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Формування психологічної готовності до інноваційної діяльності повинно забезпечуватися за допомогою цілеспрямованого та систематизованого комплексу заходів, що здійснюється в межах психолого-педагогічного процесу в органах та підрозділах. О. В. Волошина, досліджуючи психологічні чинники ефективного управління інноваційним процесом в ОВС, зазначає, що дослідження останніх років свідчать, що успішне впровадження інновацій на всіх етапах пов'язані не тільки з успіхами; виникають й певні органі-

заційні, технічні, соціально-психологічні проблеми [2, с. 86].

Професійна готовність є закономірним результатом спеціальної підготовки, самовизначення, освіти й самоосвіти, виховання і самовиховання. Це психічний, активно-дієвий стан особистості, складна її якість, система інтегрованих властивостей. Така готовність регулює діяльність, забезпечує її ефективність. Однією з важливих якостей поліцейського, умов успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності.

Не менш гострими є проблеми адаптації нововведення до нових умов. Часто механічне перенесення призводить до втрати змісту і глибинної суті інновації, що нерідко має наслідком її дискредитацію, розчарування багатьох людей, породжує нову хвилю консерватизму.

Готовність у процесі адаптації до інноваційної діяльності може підтримуватися за допомогою: 1) управлінського впливу керівника на підлеглих; 2) застосування методів саморегуляції. Успішність інноваційної діяльності передбачає, що поліцейський усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі правоохоронної діяльності не лише на професійному, а й на особистісному рівні. Однак включення поліцейського в інноваційний процес часто відбувається спонтанно, без урахування його професійної та особистісної готовності до інноваційної діяльності.

Усталеного, остаточного визначення готовності до діяльності в науці поки ще не сформувався. Виділяють три основні підходи до її розуміння: 1) готовність розуміється як складне утворення, яке включає у себе когнітивний, мотиваційний, емоційно-вольовий компоненти як сукупність знань, вмінь та навичок, професійно важливих якостей особистості, які повинен мати фахівець для успішного виконан-

ня діяльності; 2) готовність розуміється як певний функціональний стан, що сприяє успішній діяльності, забезпечує її високий рівень; 3) готовність розуміється як складне особистісне утворення, яке включає професійно важливі якості особистості, вміння і психологічні стани [3, с. 183].

Готовність до інноваційної правоохоронної діяльності – особливий особистісний стан, що передбачає наявність у поліцейського мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами та засобами досягнення професійних цілей, здатності до рефлексії.

Вона є основою активної суспільної і професійної позиції суб'єкта, яка спонукає до інноваційної діяльності та сприяє її продуктивності.

Інноваційна компетентність поліцейського – система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей, що забезпечує ефективність використання нових технологій у правоохоронній діяльності [1, с. 22].

Готовність до інноваційної діяльності є внутрішньою силою, яка формує інноваційну позицію особистості. За структурою, це складне інтегративне утворення, що охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості. Як один із важливих компонентів професійної готовності, вона є передумовою ефективної діяльності поліцейського, максимальної реалізації його можливостей. Джерела готовності до інноваційної діяльності сягають проблематики особистісного розвитку, професійної спрямованості, професійної освіти, виховання й самовиховання, професійного самовизначення поліцейського.

Красноярцева О. М., Баланьов Д. Ю., Щеглова Е. А. зазначають, що психологічна готовність до інноваційної діяльності відображає такі динамічні характеристики багатовимірного життєвого світу людини, як ініціативність (готовність людини діяти в умовах непередбачуваності результатів діяльності і відповідати за результати), готовність до змін, відкритість до змін,

легкість перебудови. Готовність до інноваційної діяльності розкривається такими показниками: здатність до самоорганізації, здатність до самоаналізу та рефлексії, здатність відмовитися від стереотипів мислення, прагнення до творчих досягнень, критичність мислення [5, с. 164].

У роботах Швеця Д. В. зазначається, що, незважаючи на декларування важливості такої професійної компетенції, як готовність до змін та інноваційної діяльності в умовах реформування поліції, констатацію необхідності побудови підготовки поліцейських кадрів на ґрунті відповідних компетенцій, психологічні чинники готовності до інноваційної діяльності, зокрема прогностичної компетентності, у контексті поліцейської діяльності залишаються маловивченим предметом у просторі сучасних наукових досліджень. Окремі дослідження скоріше демонструють певну інтенцію до вивчення цієї проблеми, тоді як її актуальність вимагає конституювання феноменологічного простору інноваційної готовності поліцейських до діяльності в сучасних умовах [10, с. 16].

Борисюк О. М. зауважує, що успішність професійної інноваційної діяльності правоохоронців значною мірою залежить від якості підготовки офіцерів поліції, їхньої управлінської компетентності, вміння швидко й адекватно орієнтуватися в мінливих умовах сучасного життя, адаптуватися і приймати оптимальні рішення у складних ситуаціях професійної діяльності правоохоронця, зберігати витримку й самовладання в екстремальних ситуаціях охорони та захисту правопорядку. Компетентнісний підхід передбачає заміну системи обов'язкового формування знань, умінь, навичок набором компетентностей (комплексом компетенцій), які формуватимуться на основі оновленого змісту і в процесі діяльності [1, с. 30,34].

Досліджуючи формування професійної моралі працівника поліції в рамках інноваційної діяльності, Котелюх М. О. аналізує складний психолого-педагогічний процес перетворення об'єктивних вимог професійної етики на особисті переконан-

ня працівника й на цій основі розвитку в нього здатності до саморегуляції вчинків, а також регуляції суспільної поведінки. Рушійною силою в цьому процесі є цілеспрямоване подолання між досягнутим і необхідним рівнями сформованості професійної моралі [4, с. 181].

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Стрімкий розвиток новітніх інформаційних технологій обумовлює актуальність упровадження таких принципів організації правоохоронної діяльності, що сприяють формуванню загальних та фахових компетентностей поліцейських, розвитку їх аналітичних здібностей і критичного мислення, мотивації до самовдосконалення, умінь самостійно регулювати професійну діяльність. У період розквіту української державності та реформування правоохоронної діяльності є актуальним вивчення готовності до інновацій і діяльнісної рефлексії поліцейських. Тому автор статті звернув увагу на особливості діяльнісної рефлексії в залежності від рівня готовності до інноваційної діяльності поліцейських.

Формулювання цілей статті

Метою статті є виявлення та охарактеризування специфіки діяльнісної рефлексії в умовах інноваційної діяльності.

Завдання:

1. проаналізувати останні дослідження та публікації в рамках сучасних теоретичних підходів до визначення сутності проблеми;
2. охарактеризувати основні показники готовності до інноваційної діяльності;
3. вивчити психологічну готовність до інноваційної діяльності поліцейських;
4. виявити взаємозв'язки рефлексії діяльності та психологічної готовності до інноваційної діяльності правоохоронців.

Виклад основного матеріалу дослідження

Більшість авторів вивчають рефлексію як властивість особистості, рефлексивність [6, с. 25; 7, с. 40], однак В. Д. Шад-

ріков пропонує досліджувати рефлексію в структурі діяльності, тобто аналізувати її як процес, включений у діяльність. Так як рефлексія діяльності носить парціальний характер, то в різних її конструктах характеризується різна міра вираженості. Доведено, що різна міра вираженості рефлексії різних конструктів свідчить про суб'єктивні складності виконання конкретного конструкту і дозволяє диференційовано підходити до процесу навчальної та професійної підготовки, стає можливим побачити особистісну значущість окремих конструктів діяльності [9, с. 122]. Тому для розв'язання експериментальних завдань статті були використані такі методики:

1. опитувальник «Психологічна готовність до інноваційної діяльності» (В. Є. Ключко, О. М. Краснорядцева) для виявлення компонент психологічної готовності до інноваційної діяльності [8, с.42 – 57];
2. тест рефлексії діяльності (В. Д. Шадріков, С. С. Кургінян) [9, с.106–126].

У дослідженні взяли участь 232 поліцейських, серед них до групи з високим рівнем готовності до інноваційної діяльності увійшли 84 особи (перша група), групу з середнім рівнем склали 84 особи (друга група), а групу з низьким – 64 особи (третья група).

Для статистичної обробки даних було використано коефіцієнт рангової кореляції Спірмена.

При обробці результатів методик були виявлені відмінності показників рефлексії діяльності за шкалами в залежності від рівня готовності до інноваційної діяльності.

У першій групі були встановлені значущі додатні взаємозв'язки між шкалою «Ініціативність» та складовими рефлексії діяльності «Інформаційна основа діяльності» ($r = 0,297$, $p \leq 0,05$) та «Прийняття рішення та реалізація діяльності» ($r = 0,324$, $p \leq 0,01$) (табл.1).

Зміст виявлених кореляцій свідчить про те, що у цій групі разом з удосконаленням здатності діяти на основі неповного орієнтування, без інтенції на кінцевий результат, зростанням довіри до себе та

Взаємозв'язки рефлексії діяльності та психологічної готовності до інноваційної діяльності правоохоронців у групі з високим рівнем (r)

Шкала	Ініціативність	Перевага діяльності, що вимагає інноваційності	Готовність до змін
Інформаційна основа діяльності	0,297*	0,118	0,254*
Мотивація та цілепокладання діяльності	0,107	0,295*	-0,072
Прийняття рішення та реалізація діяльності	0,324**	-0,123	0,249*

Примітка: * – рівень значущості $p \leq 0,05$

** – рівень значущості $p \leq 0,01$

відповідальності відбувається:

- поглиблення рефлексії інформаційної основи діяльності та інформаційних ознак, які характеризують предметні й суб'єктивні умови діяльності, котрі дозволяють організувати діяльність відповідно до заданої мети та очікуваного результату;

- збільшення здатності до прийняття рішення та здійснення діяльності, що пов'язані з рефлексією проблемної ситуації, висуванням припущень і виробленням суджень про варіанти її вирішення, визначення принципу її рішення, а також оцінку як вибір найбільш оптимального варіанту вирішення проблемної ситуації для ефективного здійснення діяльності.

Також у першій групі були виявлені достовірно значущі взаємозв'язки між шкалою «Перевага діяльності, що вимагає інноваційності» й складовими рефлексії діяльності «Мотивація та цілепокладання діяльності» ($r = 0,295$, $p \leq 0,05$) (табл.1). Ці дані відображають стратегії життєвого самоздійснення випробуваних, які проявляються у виборі (або ігноруванні) таких діяльностей, що потребують оновлення практики життєздійснення. Високі показники говорять про сформованість переваг у виборі напрямів самореалізації, пов'язаних з генерацією інноваційних форм поведінки і діяльності, які пов'язані з її змістом та очікуваними результатами.

Були встановлені значущі кореляції

між шкалою «Готовність до змін» та складовими рефлексії діяльності «Інформаційна основа діяльності» ($r = 0,254$, $p \leq 0,05$) і «Прийняття рішення та реалізація діяльності» ($r = 0,249$, $p \leq 0,05$) (табл.1). Показники відображають ступінь генералізації переваг на широке коло життєвих ситуацій, що вимагають перебудови усталених параметрів життєздійснення. Ці досліджувані відкриті до світу і до самого себе, мають розвинену флексибільність, інтернальний локус контролю та довіру до себе.

Шкала «Перевага діяльності, що вимагає інноваційності» у другій групі виявилася зворотньо пов'язаною на значущому рівні зі складовою рефлексії діяльності «Перевага діяльності, що вимагає інноваційності» ($r = -0,341$, $p \leq 0,01$) (табл.2). Таким чином, разом із актуалізацією рефлексії мотивів та цілей діяльності, що пов'язані з її змістом і очікуваними результатами, меншої вираженості набувають стратегії життєвого самоздійснення, які проявляються у виборі напрямів самореалізації, пов'язаних з генерацією інноваційних форм поведінки і діяльності.

Виявлено достовірно значущі кореляції між шкалою «Готовність до змін» та складовою рефлексії «Інформаційна основа діяльності» при $r = 0,253$, $p \leq 0,05$ (табл. 2). Ми можемо зазначити, що відкрита до світу і до самої себе людина, яка відчуває себе вільною від стереотипних патернів, продукує нові способи дій, в умовах, що постійно

Таблиця 2

Взаємозв'язки рефлексії діяльності та психологічної готовності до інноваційної діяльності правоохоронців у другій групі (r)

Шкала	Ініціативність	Перевага діяльності, що вимагає інноваційності	Готовність до змін
Інформаційна основа діяльності	0,036	0,005	0,253*
Мотивація та цілепокладання діяльності	0,206	-0,341**	0,012
Прийняття рішення та реалізація діяльності	-0,192	0,175	0,034

Примітка: * – рівень значущості $p \leq 0,05$

** – рівень значущості $p \leq 0,01$

змінюються, володіє таким типом рефлексії, який базується на інформаційній основі діяльності та інформаційних ознаках, що характеризують предметні й суб'єктивні умови діяльності, котрі дозволяють організувати діяльність відповідно до заданої мети та очікуваного результату.

У групі з низьким рівнем готовності до інноваційної діяльності були встановлені зворотньо пов'язані на значущому рівні взаємозв'язки між шкалою «Ініціативність» і складовими рефлексії діяльності «Прийняття рішення та реалізація діяльності» ($r = -0,296$, $p \leq 0,05$) (табл.3). Ці дані виявляють, що випробовувані з низьким рівнем готовності до інноваційної діяльності мають знижену здатність до прийняття рішення й здійснення діяльності, пов'язані з рефлексією проблемної си-

туації, висуванням припущень і виробленням суджень про варіанти її вирішення, визначення принципу її рішення, а також оцінку як вибір найбільш оптимального варіанту вирішення проблемної ситуації для ефективного здійснення діяльності.

Шкала «Перевага діяльності, що вимагає інноваційності» виявилася зворотньо пов'язаною на значущому рівні зі складовими рефлексії діяльності «Інформаційна основа діяльності» ($r = -0,296$, $p \leq 0,05$) й «Прийняття рішення та реалізація діяльності» ($r = -0,363$, $p \leq 0,01$) (табл.3). Низькі показники говорять про перевагу таких напрямків самореалізації, які не вимагають поновлення сформованих поведінкових і діяльнісних стереотипів, про занижену рефлексію, що характеризує предметні та суб'єктивні умови діяльності, котрі дозво-

Таблиця 3

Взаємозв'язки рефлексії діяльності та психологічної готовності до інноваційної діяльності правоохоронців у третій групі (r)

Шкала	Ініціативність	Перевага діяльності, що вимагає інноваційності	Готовність до змін
Інформаційна основа діяльності	-0,152	-0,296*	-0,057
Мотивація та цілепокладання діяльності	-0,056	0,112	0,006
Прийняття рішення та реалізація діяльності	-0,296*	-0,363**	-0,176

Примітка: * – рівень значущості $p \leq 0,05$

** – рівень значущості $p \leq 0,01$

ляють організувати діяльність відповідно до заданої мети й очікуваного результату.

Висновки

1. Проаналізувавши останні дослідження та публікації в рамках сучасних теоретичних підходів, виявили те, що виділяють три основні підходи до розуміння визначення: 1) готовність розуміється як складне утворення, яке включає у себе когнітивний, мотиваційний, емоційно-вольовий компоненти, як сукупність знань, вмінь та навичок, професійно важливих якостей особистості, що повинен мати фахівець для успішного виконання діяльності; 2) готовність розуміється як певний функціональний стан, який сприяє успішній діяльності, забезпечує її високий рівень; 3) готовність розуміється як складне особистісне утворення, що включає професійно важливі якості особистості, вміння і психологічні стани.

2. Готовність до інноваційної діяльності розкривається такими показниками: здатність до самоорганізації, здатність до самоаналізу та рефлексії, здатність відмовитися від стереотипів мислення, прагнення до творчих досягнень, критичність мислення.

3. При вивченні психологічної готовності до інноваційної діяльності поліцейських було виявлено, що переважна більшість має високий і середній рівні готовності. Такі дані свідчать про здібності більшості випробуваних поліцейських діяти на основі неповного орієнтування, без спрямованості на кінцевий результат, про розвинену довіру до себе, відповідальність, про сформованість переваг у виборі напрямів самореалізації, пов'язаних з генерацією інноваційних форм поведінки і діяльності; відкритість до світу й до само-

го себе, інтернальний локус контролю.

4. Отримані результати свідчать, що групи правоохоронців з різним рівнем готовності до інноваційної діяльності демонструють відмінності у структурі взаємозв'язків між компонентами готовності до інноваційної діяльності та складовими рефлексії діяльності.

Зміст виявлених кореляцій свідчить про те, що випробовувані поліцейські з високим рівнем готовності до інноваційної діяльності володіють поглибленою рефлексією інформаційної основи діяльності, що дозволяє організувати діяльність відповідно до заданої мети та очікуваного результату, а також здатністю до прийняття рішення й здійснення діяльності, що пов'язані з рефлексією проблемної ситуації, висуванням припущень і виробленням суджень про варіанти її вирішення, визначення принципу її рішення, а також оцінку як вибір найбільш оптимального варіанту вирішення проблемної ситуації для ефективного здійснення діяльності.

Для досліджуваних з середнім рівнем готовності до інноваційної діяльності характерна актуалізація рефлексії мотивів та цілей діяльності, що пов'язані з її змістом і очікуваними результатами, а також менша вираженість стратегій життєвого самоздійснення, які проявляються у виборі напрямів самореалізації, пов'язаних з генерацією інноваційних форм поведінки і діяльності.

Випробовуваним із третьої групи, що мають низький рівень готовності до інноваційної діяльності, властива прихильність уникати відповідальності, недовіра до своїх можливостей, схильність діяти в умовах повного орієнтування, використовувати алгоритмізовані процедури самоконтролю, труднощі в перебудові ціннісно-сміслових вимірів життєвого простору.

Література

1. Борисюк О. М. Психологічні особливості розвитку управлінської компетентності у майбутніх офіцерів Національної поліції України : дис.... канд. психол. наук: 19.00.09 – Психологія діяльності в особливих умовах (053 – Психологія) / О. М. Борисюк. – Харків, 2017. – 314 с.
2. Волошина О. В. Психологічні чинники ефективного управління інноваційним процесом в ОВС / О. В. Волошина // Соціально-психологічне забезпечення правоохоронної діяльності: теоретичні та прикладні аспекти: матеріали II наук.-практ. конф. (Харків, 19 берез. 2010 р.) / МВС

України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Навч.-наук. ін-т психології, менеджменту, соціальних та інформаційних технологій, каф. прикладної психології. – Х.: ХНУВС, 2010. – С. 83-88.

3. Коқун О. М. Зміст та структура психологічної готовності фахівця до екстремальних видів діяльності / О. М. Коқун // Проблеми екстремальної та кризової психології. – 2010. – Вип.7. – С. 182-190.

4. Котелюх М. О. Модель формування професійної моралі майбутніх працівників поліції / М. О. Котелюх // Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школах. – 2015. – Вип. 44 (97). – С. 181-190.

5. Краснорядцева О. М. Диагностические возможности опросника «Психологическая готовность к инновационной деятельности» / О. М. Краснорядцева, Д. Ю. Баланев, Э. А. Щеглова // Сибирский психологический журнал. – 2011. – Вып. 40. – С. 164–175.

6. Макаренко Ю. Б. Роль биографической рефлексии в профессиональном самоопределении курсантов вузов МВД России / Ю. Б. Макаренко // Психопедагогика в правоохранительных органах. – 2014. – № 4(59). – С. 25-27.

7. Павлова Я. А. Развитие способности к рефлексии будущих сотрудников полиции через обучение лингвистическим дисциплинам / Я. А. Павлова // Вестник Барнаульского юридического института МВД России. – 2017. – № 2 (33). – С. 39-41.

8. Психодиагностические технологии выявления потенциала инновационности и одаренности молодежи : учеб. пособие / В. Клочко, О. Краснорядцева, В. Мацута, М. Подойнищина, О. Стариченко, О. Чучалова. – Томск : Издательский Дом Томского государственного университета, 2013. – 172 с.

9. Шадриков В. Д. Исследование рефлексии деятельности и ее диагностика через оценку конструкторов психологической функциональной системы деятельности / В. Д. Шадриков, С. С. Кургинян // Экспериментальная психология. – 2015. – Т. 8. – № 1. – С. 106-126.

10. Швець Д. В. Готовність до інноваційної діяльності в контексті професійної підготовки слідчих / Д. В. Швець // Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 21 листоп. 2018 р.). – Х.: ХНУВС, 2018. – С. 14-16.